

BULLETIN

Společnosti Otokara Březiny

50

Jaroměřice nad Rokytňou

SRPEN 2009

Otokar Březina

ZEM?

Svět rozkládá se za světem,
za hvězdou hvězda, když půlnoc se tmí,
a mezi nimi je jeden, krouží kolem bílého slunce,
a let jeho hudbou tajemné radosti hřmí,
a duše těch, kteří nejvíce trpěli,
do něho vejítí smí.

Sta bratří řeklo: Známe tajemství jeho,
mrtví v něm vstávají ze sna, živí v něm zmírají snem;
milenci řekli: Přílišnou září oslepí zraky
a čas jako vůně neznámých květů každého usmrtí v něm;
a ti, kteří dovedli viděti tisíciletí,
s úsměvem ptají se: Zem?

— —

ŘEČ NAD FERDINANDEM HÖFEREM

*u sv. Maří Magdaleny v Jaroměřicích n. R.
v sobotu 2. května 2009 ve 14.00*

Milý náš Ferdinande Höfere, drahý Ferdo, není náhodou, že právě nad Tebou, jenž tu před námi – mezi námi a oltářem Hospodinovým – mrtev ležíš, zmocňuje se mne otázka – pro nás jaroměřické a všechny Tobě blízké zbytečná – zato národu a všem, kteří teprv přijdou, nejvyšší potřebná: Kdo byl, kdo je Ferdinand Höfer? Kým jsi byl tady na zemi?

Nejprve jistě člověk a otec, který – v té naší širé zemi, zemi milované, kde právě stkví se jara květ – nastokrát rozmnožil hřivnu Ti svěřenou: všude tam, jak jsi vstoupil, objevoval se radostný úsměv. Byl jsi to Ty, kdo spolu se svou vděčně vzpomínanou chotí Marií vzorně vychoval oba své syny, Karla a Jiřího, kteří Tě pak po celý život z toho srdce ctili a milovali a až do posledních dnů Tě i s rodinami těšili a opatrovali, osvědčující tak lásku synovskou. Svou brázdu muže práce bylo Ti v letech víc než hubených táhnout úporně v úhoru často kamenitým, a zhusta i přetržitě: svou statečnost občana, obětujícího se pro vlast, kde bylo třeba vydat svědectví duchu a pravdě, prokázal jsi nerozpačitě a samozřejmě – vyváznuv nejprve jen o vlas ze spárů gestapa – aby ses pak o to trpčeji, co třídní nepřítel svých přece bratří, synů téže Moravy, téže Čechie, octl vzápětí po Únoru jako mukl v katorgách domácího gulagu.

Ale stopa i příklad Tvého života nejhlubší je bezpochyby spjata se jménem největšího muže Jaroměřic i celé Koruny České, a Bůh ví, jedné z největších postav skrytých dějin Ducha na této zemi vůbec. Byl to náš pan učitel Václav Jebavý, básník a myslitel Otokar Březina, jehož oslnivá dráha se prořala hned na počátku minulého století s životními letokruhy rodiny Höfrovy, Tvých rodičů, provozovatelů firmy klempířské a pak papírnické, jedné z rodin těch krásných drobných živnostníků, jak je Mistr v Jaroměřicích miloval, a kteří se od počátku spontánně ujali péče o střechu, stůl i denní potřeby svého Mistra. Ty, narozen na samém počátku války světové, jejíž iniciálu, své hrdé jméno křestní Ferdinand, jsi zdědil jako připomínku jistot

rozmetaných na předlouho sarajevskými výstřely, měl jsi vzácnou příležitost prožít své chlapectví pod ochranou strážného genia svého Mistra až do svého roku čtrnáctého.

Ale tomu úchvatu a tajemnému vyzařování tryskajícímu z jeho díla a zjevu, které Ti spravedlivě učarovaly, zůstal jsi pak jako první mezi jeho pozůstalými věren – v neuvěřitelné aktivitě – po celý dlouhý svůj život, až do našich časů, do svých čtyřidevadesátí. A nebyl to jen, tato největší láska Tvého života, úchvat pouze platonický, svou bezpříkladnou oddanost k Mistrovi vtělil jsi bez výhrad do služby jeho odkazu, jež jsi toužil uchovat, zmnožit a v hřivně stonásobně předat pak dál nám i budoucím, vlasti i světu. Což se Ti svrchovaně, až po okraj, až po sám okraj možného, ba nemožného: podařilo.

Jako mnohaletý, vlastně už půlstoletí činný památkář, vím co říkám, když ze své zkušenosti profesní musím dosvědčit: nebyť Tebe, nebylo, třikrát by nebylo dnes Domu O. Březiny, této vpravdě národní – byť za ni dosud neprohlášené – kulturní památky, nebylo by té jedinečné enklávy, kde dodnes vladaří Březinův duch v celé své dvojklané jemnosti i svrchovanosti, sirobě i vznešenosti, místa, které je po celá desetiletí cílem poutníků Ducha, často vynikajících, nepyšily by se Jaroměřice i Evropa tímto opravdu živým, lávě času vyrvaným, vpravdě pompejským zázrakem, naší duchovní Vilou Dei Mysteri, vstupem do místa duchovních zasvěcení.

Ale mnohem víc: nejhorší dobu záplavy Rudým mořem nepřestála by bez Tvého hrdinského úsilí a nadlidské trpělivosti ani – dnes legendární, znamenitě fungující – Společnost Otokara Březiny, z níž si berou vzor široko daleko a kam se chodí inspirovat zakladatelé jiných společností z celého světa. Nezůstaly by uchovány nejen drahocenné archiválie, rukopisy, památky osobní a výtvarné, nevycházel by ani vždy pohotový Bulletin a co nejvíce: zcela určitě by nedošlo v takovém údiv budícím přívalu, opravdovém kataraktu, k vydání nových a nových březinian, objevných a často skvělých, mezi nimi především Petra Holmana Hovorů a Korespondence s dotud neznámou Emilií Lakomou a samozřejmě, k bezprecedentnímu vydání kompletu básnickovy Korespondence. Zde všude, u každého takového počínu a především u samého jeho zdroje, gejzíru Ducha, který tu v Jaroměřicích jako by tryskal zpod každé dochované Březinovy šlépěje, stál jako strážný augur spiritus agens et movens, náš drahý Ferdinand. A – nikoliv naposled: nám mnohým s Tebou odchází, a

mně osobně v Tobě odchází bytost nad jiné drahá. Bud' sbohem Ferdo, S Bohem – A Na Shledanou: Příteli!

A ještě naposled, jako ten neviditelný dveřník v kapucínské hrobce ještě jednou a do třetice se ptám, už teď nakonec: Kdo Je, Kdo to je, a kdo buší, kdo je ten, který dnes buší na ona Vrata, u nichž zajisté ho očekává s náručí otevřenou dokořán jeho drahý Mistr: Kdo byl a kdo je, kým pro nás zůstává Ferdinand Höfer? Čestný předseda Společnosti Otokara Březiny, čestný občan města Jaroměřic nad Rokytnou, člen Konfederace politických vězňů, významný činovník Junáka, zakladatel Březinova knihkupectví? To vše ano, a přesto mnohem, mnohem víc. Především: věrný panoš svého Mistra, rytíř Ducha a Jitřní svědek Slova Učiněného Tělem, Slova Zmrtvýchvstalého. Ten, který činil a učinil skutkem Jediné Potřebné, kdo se ve službě svému Slovu jak jen mohl, přičinil. Kdo se zasloužil o národ a vlast, kdo se zasloužil o nás všech vlast nebeskou už tady na zemi.

Drahý náš otče, Jaroměřičane, příteli: Ne náhodou opouštíš nás v čas povelikonoční, takřka v úmrtní den své choti a právě v době velkého jubilea smrti Mistrovy: kdy vše učiněno jest Nové, a kdy Bůh shledal, že je to Dobré, Nejvyšší Dobré. To je, toto je před očima Hospodinovými ten, jemuž se dnes otvírají brány Věčnosti: pokorný svědek – čili Martyr – Boha živého, Slova Tělem Učiněného, **Ferdinand.**

Služebníku Dobrý A Věrný, spravedlivý správce a stonásobný zmnožiteli statků nebesy Ti svěřených, povoláný k Hostině svatební v domě otcovském: Vstup, a – Posedni Výše!

Jiří Kuběna

— —

Poděkování

Děkujeme touto cestou všem, kteří jste projevili soustrast nad úmrtím našeho tatínka Ferdinanda Höfra, který celý život nesl březinovskou tradici, v těžkých dobách hájil odkaz milovaného básníka a myslitele a po nabytí svobody obnovil společně s mnohými z Vás Společnost Otokara Březiny. Všem, kteří jste ho v tomto Dobrém díle podporovali, povzbuzovali a s ním spolupracovali, všem, kteří jste ho doprovodili na poslední cestě osobně nebo v modlitbě, z celého srdce děkujeme.

Karel a Jiří Höfroví

Přikládáme ještě poslední nedokončený text, tak jak zůstal v psacím stroji. Jako by tušil, že se blíží chvíle, kdy bude povolán na věčnost. Vracel se k motivu básně Viktora Dyka:

„Městečko toto se jmenuje Jaroměřice. Básníkův kraji! Půdo, v níž snad dosud šlépěje jeho kroků ve sněhu jsou. Pěšino, vedoucí do polí snícího chodce... Po kom že zdědil, kdo bude dědit po něm? Kdo po vás přijde, by mrtvého probudil v den?

Kdo přijde k řetězu nový zas článek, k řetězu v kterém jedno jsme? Milujíce se a nenávidíce, přijímajíce a potírajíce, jedno jsme? Prochladlá pahorkatino v slunci březnovém. Bude to zde, či bude to daleko? Bude to zítra, či až po věcích snad, kdy naváže někdo na poslední slovo, zachytí rytmus doznělé sloky?

Kraji, do něhož se vtisklo básníkových mnišských 30 let neznatelně, nepozorovatelně!

Městečko toto se jmenuje Jaroměřice. Co na tom však zda tuto či jinde, zda po věcích či dnes? Nejosamělejší nejsme sami a článek připne se k článku řetězu.

V kladu a záporu, souzvuku, zlozvuku, milujíce se a nenávidíce, přijímajíce a odmítajíce, jedno jsme.....“

Sestoupil mezi nás

věnováno panu F. Höfrovi

Ruce se vznášejí k odevzdání
Padá kříž v dáli
jeden z dalších
sbitých z pohrdání
Kříž Těch co Pravdu
Vlast i Boha ještě milovali
Zavíráme hroby za světci
dvacátého století
z kterých každé ráno
Světlo vzlétne do Slunce
Proč nejsme přítomni
tomu počátku konce
v jeho radosti
oddávající se více sobě
- obžalobě smuteční
Nepijící ze studánky
jenž k Bohu pokory a naděje
vznětlivě zpívají
jenomže to nikoliv Zvony bijí
Na Věži babylonské
nýbrž naše
to naše srdce zvoní v těle Jeho
neřízeno časem
Kdo před člověkem se skloní
Neupadne na zem milostí
která budiž pochválena
již proto že člověk v ní neumírá
jako ta mince vhozená do fontány bezedné
Tak i kroky jsou neslyšet
odcházet tou cestou
kterou přišly

Pavel Herot

Jakub Deml: Šlápěje III

Jednou šli jsme s Otokarem Březinou (vy přece jste chtěly, abych vám o něm vypravoval a vypravuji-li cokoli takového, co stojí za poslechnutí, vždycky vypravuji o Otokaru Březinovi, to mi věřte) lesem od Šebkovic k Babicím a poněvadž jsem toužil, aby můj Mistr co nejdříve uviděl všechna moje místa a aby už stál v srdci mého obzoru, byl jsem vždy o několik kroků napřed, abych jej a oba přátele, kteří jej doprovázeli, povzbudil k rychlejší chůzi. Mistr si toho všiml a usmívaje se mému dětinskému záměru, pravil vážně: Nechvátejte. Proč chvátáte? Těch věcí, které vidíme právě vůkol sebe a před sebou, nevidíme už nikdy tak...“ Neboť život je proud, i praví kdosi ve svých knihách, že „...jednoho místa na zemi nedotkne se člověk ani rukou, ani myšlenkou dvakrát!“ a jinde dří: „Naše žízeň po kráse nedává nám ani v stínech druhého života odpočinout a nespokojení s kořistí země věříme, že i pak staneme se účastni toho stupňovaného úsilí v nových podmínkách věčnosti...“

Co vám mám říci! A co bych vám říkal, kdybych vám nic nedával? **Čtete dílo Březinovo, uvidíte, že v něm nepůjdete rychle. Čtete je, rozjímejte je, měřte na něm šířku a výšku své duše a uvidíte, co vše najednou uvidíte...**

Marie Chalupská

P o n o c í c h v o l a l

k nebesům
v zářivém plameni lásky
v úzkostné bdělosti ducha

A oběť byla přijímána

Jen výš
až do závratí těla
Až Proměna se stala
A Bílá Holubice vzlétla

(Pieta Otokaru Březinovi 27. března 2009)

— —

Přišel mezi své a oni ho nepřijali

Bedřich Fučík měl bezpočet věrných přátel. Všimněme si alespoň několika: Jana Zahradníčka, Jana Čepa, Františka Halase a Viléma Závadu. V této kruté době nsvobody byl také zatčen Jan Zahradníček, František Halas ztratil iluze k tak zvanému socialismu a umírá, Jan Čep emigroval přes Německo do Francie a Vilém Závada byl komunisty jmenován národním umělcem. Podivná to hra osudů našich známých literátů.

Proti B. Fučíkovi byla vedena všemi prostředky nenávistná kampaň, které i někteří labilní lidé uvěřili. Bohužel i část jeho časlavické rodiny, jak je to uvedeno v knize Zpovídání (autoři Fučík a Bartošek), která vyšla v říjnu 1989 u Škvoreckých v kanadském Torontu. Ze strany 92 a 93 uvádím Fučíkova slova:

„Nebo jsem přijel domů a sjeli se bratři. Nejstarší, co ještě žije, a dva mladší než on a starší než já, sešli jsme se u bratra, který zůstal v rodné vsi. Vyzval jsem je na procházku. To snad viděly Čáslavice a ta naše humna poprvé, že čtyři bratři Fučíkovi šli spolu, nikdy jsme tam nešli najednou. Vytáhl jsem je proto, abych jim řekl, jak to bylo. Nechtěl jsem mluvit před švagrovou, to už jsem věděl – ještě žije, je dvaadevadesátiletá – že říkala Jitce: „Proč neutekl, když něco prováděl?“ Všichni věřili, že jsem něco prováděl. Jeden z bratrů mi to napsal už předtím, blekotal něco o Čepovi, který odešel, nic o tom nevěděl, ale povídal: „To má Bedřich pěkný kamarády...“ trouba úředníček, nezkušený člověk, ale statečný. Všichni byli podlomeni ve víře ke mně a já jsem jim hodinu vykládal, jak to bylo a že jsem nic neprovedl. Neodpovídali, jen poslouchali. Moc jsem si neuvědomoval, co to znamená, zvláště když si člověk nechce něco uvědomovat, připustit. A teprve po šesti sedmi letech, když jsem byl rehabilitován, se mi nejstarší bratr přiznal: „Kdyžs tenkrát vykládal v Čáslavicích, jak to bylo, my jsme ti nevěřili.“ Tenkrát jsem to cítil, přišel jsem taky z Čáslavic po čtyřech, ale nechtěl jsem pochybovat. Podrážděnost trvala dlouho, trvá vlastně dodnes, byl jsem vždycky prašťák, a tak jsem přišel o nervy. Dělal to velké obtíže. Ale jinak se to hlavní odehrálo první rok po návratu.“

Literární dílo B. Fučíka je rozsáhlé a hodnotné. Musí se pozorně studovat. Snad se k němu někdy vrátíme.

Zatím doporučuji k přečtení knihu *Život na vidrholci* (Příběh B. Fučíka). Autorem je Robert Sak a byla vydána r. 2004 v nakladatelství Paseka.

Josef Hruza

Vzpomínka na přátele Otokara Březiny a našeho kraje:

František Bauer (1870–1954) byl stejně jako P. Václav Kosmák rodákem z Martínkova u Moravských Budějovic. Na gymnáziu v Telči byl spolužákem Otokara Březiny, vlastně Václava Jebavého. V letech 1890–1893 učil na obecné škole v Moravských Budějovicích. Od roku 1896 působil jako učitel a varhaník ve známém západomoravském poutním místě Hlubokých Mašůvkách, kde také

zemřel. S Otokarem Březinou seznámil Vojtěšku Vaněčkovou, která publikovala část svých vzpomínek na básníka po jeho smrti roku 1929 v revui Akord. Březinovy dopisy F. Bauerovi jsou publikovány.

PhDr. Josef Fišer (1878–1944) pocházel z Klenčí. Byl příbuzný Jindřicha Šimona Baara. Původně se měl stát po otci kovářem, ale nakonec vystudoval domažlické gymnázium a Karlovu univerzitu. Byl přírodovědcem a historikem. Na moravskobudějovické gymnázium nastoupil v roce jeho otevření 1911. Jeho úkolem bylo sestavit profesorský sbor a získat gymnáziu respekt jak před učitelstvem, tak před měšťany. To se mu podařilo beze zbytku. Mimo to je autorem nepominutelných historických prací. Jeho zájem se však zdaleka nesoustřeďoval jenom na Moravské Budějovice. Zabýval se dějinami moravských Židů, Jaroměřicemi nad Rokytnou, Hostimí a dalšími obcemi. Svých prací publikoval asi stovku, což je podle odhadu významného moravského historika Graciána Chaloupky asi polovina. Zbytek zůstal v rukopise. Jako ředitel gymnázia přijímal Dr. Fišer i dalšího vzpomínaného Březinova návštěvníka.

František Jech (1884–1960) pocházel z jižních Čech. Po studiu na gymnáziu v Jindřichově Hradci a Karlově univerzitě, kde byl mj. žákem V. Tilleho, J. Vrchlického aj., nastoupil v roce 1912/13 na reálné gymnázium v Moravských Budějovicích. Zde byl tehdy ředitelem již zmiňovaný Dr. Josef Fišer. Na tomto gymnáziu učil Jech až do roku 1944, kdy odešel na odpočinek. Své významné historické práce uveřejňoval ve Výročních zprávách moravskobudějovického gymnázia. Mimo to se zabýval i historií Jemnice a tehdejším moravskobudějovickým okresem.

Patřil k zakladatelům krajského muzea, které 40 let spravoval a přivedl na vynikající úroveň. Postaral se o zabezpečení oblastního archivu. Mimo to vyvíjel i bohatou osvětovou činnost především v Sokole. Po smrti Otokara Březiny, s nímž se přátelil, mívával pravidelné promluvy u jeho hrobu, které vycházely tiskem. Březinovi věnoval i řadu článků, uveřejněných v časopisech a sbornících Archa, Hlídka, Od Horácka k Podyjí, Věstníku župy západomoravské aj. Posmrtně vyšla knížka jeho vzpomínek nazvaná „U Březiny“ (Trigon, Praha 2001).

PhDr. Tomáš Čep (1888–1959) působil na moravskobudějovickém gymnáziu v letech 1919 –1923 jako profesor češtiny a němčiny. V osvětových kurzech přednášel srbochorvatštinu. Zabýval se sběrem

lidové prózy a poezie. Zajímaly ho především pohádky a pověsti o vodnících, čarodějnicích, čertech a dalších bájných bytostech. Mimo národopisu se zabýval i sociologií venkova. (rz)

Otakar Fiala a Vítězslav Nezval

Otakar Fiala vydal ke 4. ročníku Nezvalovy Třebíče vzácný, sličně upravený tisk: „Dík tobě sladký kraji se stanu básníkem.“ Jeho jádrem je studie „Setkání V. Nezvala s Goetheho Heidenröslein. V ní prozrazuje svoji tvář milovníka a znalce Goetheho, jenž přes lásku k tomuto básníkovi probudil v Nezvalovi básníka. Nezval mu pak postavil pomník ve svých pamětech „Z mého života“. Tam Nezval vděčně vzpomíná: „Z prvního válečného roku mám jímavou vzpomínku na mladého profesora Otakara Fialu, který nás učil češtinu a němčinu. Miloval nesmírně poezii a hned první hodinu, když k nám přišel, četl nám báseň o růži v pustině a vypravoval s takovou láskou o Goethem, že mě ho naučil milovat. Jindy, bylo to počátkem roku 1915, když nás dojal něžným vypravováním o Janu Nerudovi, přečetl nám jeho báseň Letní ty noci zářivá, která končí verši: dukátovými hlasy zvoní na krásné časy a přál nám, aby i nám hvězdy takto zvonily, on, že se s námi loučí, poněvadž je povolán na vojnu. Půl třídy cynických kluků hledalo cosi pod lavicí, neboť jsme se styděli, že jsou v našich očích slzy.“

Z doslovu Otakara Fialy k prvnímu vydání Esejů z pozůstalosti (Skryté dějiny, Blok, 1968):

„Oba závěrečné eseje jsou věnovány vrcholným hodnotám, o něž lidstvo usiluje: svobodě a míru. Esej **Oslnění svobody** je nejosobitější z pozůstalých prací Březinových: svobodný pohled na věci života, s kterým se tu setkáváme, je pronikavý, přísný i láskyplný pohled Březinův. Básníkovi nestačí negativní výměr svobody, který se spokojuje odstraněním pout ať společenských, hospodářských či politických: Pravá svoboda je Březinovi stavem ducha, jenž se přiblížil stálou prací k objektivnímu poznání a je schopen lásky ke všem. Bratrská služba není popřením svobody, nýbrž jejím projevem.

Poslední esej má název Mír. V přírodním stavu je boj všech proti všem základní skutečností. Národy i státy usilují od věků sjednotit lidstvo zápasem krvavým, ale nadarmo: sebekrvavější války nakonec nic nerozhodnou; jsou projevem kolektivní viny lidstva. Sjednocení se dosáhne jenom smířením duchů v jednom poznání. Mír, stejně jako svoboda jsou hodnoty nedělitelné. Uskuteční se jen nejvyšším a stálým napětím všech duchovních sil lidstva.

O Březinově Míru praví Miloš Dvořák: *Je to esej, který by měl být čten a rozjímán všemi dnešními národy, je to nejhlubší slovo, které dosud náš národ vyslovil.*

(Z archivu F. Höfra)

Hledání pramenů k diplomovým pracem studentek o Otokaru Březinovi, Jakubu Demlovi, Josefu Florianovi, Františku Bílkovi a Josefu Ševčíkovi

Celý týden, od 15. do 19. června 2009, vedla PhDr. Daniela Iwashita seminář studentek KU; pět z katedry bohemistiky a jedna kunsthistorička. Všechny byly z pátého ročníku a měly zpracovat diplomové práce na téma uvedené v nadpisu. Celou dobu putovaly pěšky ze základny v Šebkovicích, kde byly ubytovány. Navštívily Třebíč (Deml.), Tasov (Deml, Březina), Jinošov (Deml, Březina), Novou Říši (Březina), Starou Říši (Josef Florian), Jaroměřice, (Březina), Martínkov (Deml) a Babice (Deml, Březina, Bílek a Ševčík).

Doktorka Iwashita nás požádala o návštěvu v Příložanech. Studentky se zde zajímaly o torzo edice Dobrého díla a o výtvarné práce synů a dcer Josefa Floriana. Hovořilo se také o setkání s živým i mrtvým Jakubem Demlem. Toto pro nás příjemné navštívení se uskutečnilo ve středu odpoledne dne 17.června. Den nato jsem byl požádán, a rád svolil, k putování ze Šebkovic do Babic po cestě, kterou uskutečnil r. 1904 J. Deml s přáteli a popisuje ji ve Šlápějích III takto:

„Jedenkrát šli jsme s O. Březinou (vy přece jste chtěly, abych vám o něm vypravoval a vypravuju-li cokoli takového, co stojí za poslechnutí, vždycky vypravuji o Otokaru Březinovi, to mi věřte) lesem od Šebkovic k Babicím a poněvadž jsem toužil, aby můj Mistr co nejdříve uviděl všechna moje místa a aby už stál v srdci mého

Knížečku tuto o sant
MENRÁTOVI
přeložil ze staroněmeckého prvotisku
JOSEF ŠEVČÍK,
farář v Babicích, a dav ji u
FR. J. TRNKY
v Třebíči i se snímky původních dře-
vorytů třístakrát vytisknouti, k vlastní
radosti a k potěše přátel vydal týž
svým nákladem léta Páně MCMVII.

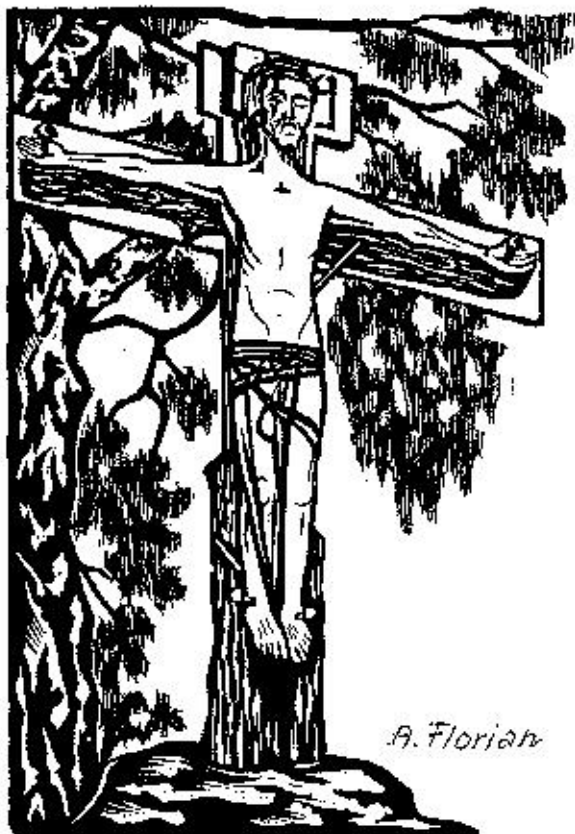
obzoru, byl jsem vždy o několik kroků napřed, abych jej a oba přátele, kteří jej doprovázeli, povzbudil k rychlejší chůzi. Mistr si toho všiml a usmívaje se mému dětinskému záměru, pravil vážně: „Nechvátejte. Proč chvátáte? Těch věcí, které vidíme právě vúkol sebe a před sebou, nevidíme už nikdy tak, neboť život je proud.“

Tato cesta umělců se stala pro Babice trvalým a nedocenitelným darem. S Březinou šel také František Bílek se záměrem vytvořit sochařská veledíla: kovový hřbitovní kříž, výzdobu secesní Indrovy hrobky, dvě korouhve do kostela a dvě lucerny na žerdích.

Vše si prohlédly a obdivovaly naše pražské studentky. Byly přivítány starostou obce panem Vechetou a jeho manželkou. Mohly si, za jejich doprovodu, prohlédnout novobarokní kostel Nejsvětější Trojice, farní kaplanku, kde bydlel Jakub Deml u faráře Josefa Ševčíka a také budovu školy. Tam byli zastřeleni dne 2.července1951 tři funkcionáři MNV. Tato surová akce byla dílem STB. Na závěr návštěvy Babic se uskutečnila cesta za vesnici ke kapli sv. Veroniky se zázračnou studánkou. Odpoledne následovala cesta pěšky do Martínkova. Příští pátek odcestovaly studentky plny potřebných dojmů do Prahy.

Za týden nato jsem obdržel od paní doktorky Daniely Iwashity slíbený výtisk dopisů Jakuba Demla a pana auditora Josefa Ševčíka, babického faráře a Demlova dobrodince, který už dříve připravily studentky Iva Mrázková a Šárka Kořínková pod pracovním názvem „Carissime, kde se touláte?“ Jedná se o 93 stránkovou studii dopisů Demla a Ševčíka obsahující dopodrobna jejich lidskou i uměleckou činnost. Do konce tohoto roku vyjde jmenovaná práce knižně v nakladatelství Deaupon.

Josef Hrůza

Bílčův kříž na Galickém hřbitově

O. Březina a F. Bielek

(nad významovými souvislostmi literárního a výtvarného symbolismu
v hodinách literatury na OA v Náchodě)

památce F. Höfera

Jistě stojí za úvahu slova F. Hrubína, které vyslovil na adresu poezie O. Březiny: „Čím méně rozumíme poezii O. Březiny, tím je uhrančivější, jako nás čím dál tím víc omračuje navždy nepochopitelná skladba vesmíru...“

Při bližším pohledu však postupně zjišťujeme, že se Březinova symbolistická poesie snaží pojmenovat a zpřítomnit skutečnost, která je nedostupná smyslům i abstraktním pojmům; básníkovi jde především o vyjádření niterné i „vnější“ skutečnosti, jež je nám

obtížně přístupná, nesnadno vyjádřitelná. Sám Březina o tom říká: „Celý můj život byl zápas myšlenky se slovem.“ Uvědomuje si, že k realitě, v celé její složitosti, hloubce a rozmanitosti, se lze pouze přibližovat obrazným, významově neurčitým náznakem a že doslovnost a přesnost sdělení, významová jednoznačnost skutečnosti ji vždy nějak omezuje a deformuje.

Symbolu užívá ne proto, aby učinil „srozumitelné“ „nesrozumitelným“, ale naopak, aby „neuchopitelné“ co nejvíce přiblížil čtenáři. A tak je symbol doprovázen dalšími obraznými pojmenováními. Ta se pak pohybují buď v rovině symbolů, nebo v rovině symbolizované skutečnosti (celé trsy metaforických označení tak mnohdy vytvářejí v básni jakousi novou báseň). Řád symbolistní básně se tak stává významově otevřeným, aby byl její smysl nejen mnohoznačně zobecňující, ale také v podstatě nevyčerpatelný.

„Mám rád obrazy“, napsal Březina „pod nimiž se shromažďuje celá řada myšlenek. Můj obraz je pouze symbolem psychického toku, který se řine pod ním. Nevažte se nikdy na slova při četbě mých věcí.“

Symbolisté nahlízejí skutečnost jako celek a chtějí tak podat celkovou výpověď o světě a postavení člověka v něm. Sama tato skutečnost je však pro ně cosi od základu nejednoznačného, stále unikajícího lidským smyslům i rozumu; chtějí podat oblast skrytých zdrojů, pravd a idejí této zobrazované skutečnosti, které čekají na objevení a uchopení. V symbolismu tak dochází k silnému významovému zatížení slova a k uvolňování jeho skrytých, možných významů. Slovo jakoby tak přesahovalo do stále dalších, významově značně neurčitých rovin, které naznačují nekonečné rozměry reality, jež mají být v básni zpřítomněny.

V obnovené korespondenci s A. Pammrovou z 17.4.1896 se vyznává, že chce, aby příroda mluvila v člověku. Básník se stává účastníkem jediného vesmírného spění „v symfonii bratrských hlasů“. Pro Březinu se stává typickým mytické vidění duchovní a hmotné jednoty světa, již chápe jako kosmickou harmonii. V básni Tys nešla Březina říká, že

*„se to líbáme tisíci retů, objetím tisíců paží
ve věčnosti bolestné něhy jež od věků do věků prýští“*

či ve verších

*„zaklínal jsem tě magií Vůle, jež prostorem sál
proudy tajemných spojení a přenáší nejhlubší chvění“.*

Obdivuhodné je Březinovo metaforické zhmotňování duchovních situací, stejně jako je obdivuhodná jeho pluralita vnímání, jež touží obejmout veškerý mikro i makrosvět. Všimněme si, jakým způsobem básník prostřednictvím antropomorfizace dosahuje smyslově konkrétní modelace prostorových a časových dimenzí:

„v duši ti vzplála v ohnivě keře“ (touha)

„naděje má s umdleným úsměvem seděla“

„oněmly cesty“

„bázní se choulily stromy“

„šlápěje se zaváty šerí“

„od hvězd zvoní mi píseň“

„polibků jásavá bouře se sráží“

„pohledem letícím věky“

„zaklínal jsem tě magií Vůle, jež prostorem sálá“

„neznámý hlas tvůj chladivým nárazem etheru slyším“

„ve věčnosti bolestné něhy, jež od věků do věků prýští“ atd.

Toto zjištění velmi výstižně charakterizuje F. Hrubín, když srovnává poezii Březinovu s poezií W. Whitmana: „Whitmanovský volný verš se rozlévá přes prerie, od oceánu k oceánu. Březinův volný verš jde vzhůru. Zatímco Whitman potkává na rozlehlých pláních reálná města a reálné lidi a osudy, a zabírá je do básně, Březina na pouti mrazivou pouští vysílá volný verš jako paprsky z duchovních hlubin a ohledává jím nepojmenované a nepojmenovatelné jevy v nekonečném prostoru nad námi. Odtud ta bohatá metaforičnost a věkovitost jeho básní, odtud to kosmické vizionářství proti pozemskému Whitmanovi.“

U Březiny se děje duchovní a hmotné prostupují. Řečeno se Šaldou, příroda jako chrámová předsíň je spoluúčastníkem lidského dramatu. Březinovy obrazy nepůsobí pouze na zrakový nebo sluchový dojem, ale „útočí tísnivým útokem jakoby zároveň na všechny smysly; obrazy jeho rostou před tebou a strou se před tebou i tyčí se před tebou + popínají tě a rozechvívají tě svou vibrací.“ (F.X. Šalda)

Březina učinil ve Svítání na západě rozhodný krok ve své tvorbě – jeho snažení je rozezpívat tíhu hmoty. Zrání přestává být přírodním faktem, prostým organickým dějem, označuje vývojovou konstrukci – přibližování hmotného světa duchovnímu, vtělování věčné ideje v kosmický prostor. Zrání je zákon, řídicí vztahy obou světů, je to úrodné zasahování ducha do hmotných podmínek, věčnosti do časnosti, ale i zušlechťování životní materie, její zduchovňování.

Zrání také ospravedlňuje bolest – všechno utrpení se stává průvodním znakem vývoje od těžkých hmotných podmínek ke svobodě ducha. Už v básni „Tys nešla“ vítězí tato sjednotitelská funkce vývoje – Březina zde velebí příchod nového člověka a tato jeho představa nabývá konečného tvaru ve sbírce Ruce. Básník vytváří ve své tvorbě celou řadu tvůrčích lidských typů (Vězni, Svatí, Vladaři snů, Silní, Vládnoucí, Mučedníci, Šťastní, Věřící, Stavitelé chrámu, Proroci, Vítězové, Slepí, Šílenci, Ztracení), jež mu představují vývoj lidského rodu jako dramatickou koncepci „*plnou nejistoty, zrady, temna a víření, oklamaneho úsilí, marného napětí, netušených katastrof.*“ (F.X. Šalda)

Březina chápe vykoupení lidství, jež je spojeno s představou viny, jako proces, v němž ústí snahy celých pokolení, pracujících na svém zdokonalení a vysvobození; proto mluví o „*slití milionů v Jediného člověka vykoupěného*“. Avšak „*Březina má kult tvůrčího děje*“, konstatuje Šalda, „*kult člověka – tvůrce, kult činu – tím vzniká v jeho díle hlavní činitel velkosti: tragismus, tragismus, který neopouští ho ani v jeho snech neoptimističtějších.*“

Březinova lidská, ale především umělecká osobnost výrazně zapůsobila na největšího představitele naší sochařské symbolistní generace, Františka Bílka (1872 – 1941). O vnitřní spřízněnosti duší obou umělců nám podává výmluvný obraz nejen jejich umělecké dílo, ale i jejich korespondence. V listopadu r. 1900 píše Březina A. Pammrové: „*Byl u mne sochař Bílek, takový svatý, tichý a čistý člověk... Pracuje o vítězství našeho světa, jeho duše je z těch, na nichž jako na pilířích obtěžkaných tíží celé klenby, leží bolest tisíců.*“ A F. Bílek o setkání s Březinou napsal: „*Málo slavnostních dnů v žití mém jako byl onen, kdy jsme se spolu sešli, se seznali a řekli si poprvé 'bratře'.*“

Na závěr můžeme konstatovat, že symbolismus dospívá k vědomí (ve svém pokusu o překonání roztržité společenské skutečnosti), že člověk nežije a ani nemůže žít natrvalo vně širší životní souvislosti. Symbolisté proto odhalují pro sebe i člověka vůbec nejrůznější nadindividuální vazby a hodnoty, proto se snaží zakotvit člověka v nově nalezených lidských kolektivech, v mohutných, všeobsáhlých dějinných i kosmických životních celcích.

Básnický subjekt („já“) se stává zástupcem kolektivního „my“, nositelem podstaty lidství. Člověk symbolismu je však především

zduchovnělou bytostí, na tvorbě světa a smyslu života se proto podílí převážně duchovní účastí. Takto pojaté integrační úsilí symbolistů však vyznívá někdy jako více či méně nenaplněné, tím, že vždy nedokázali do svého uměleckého světa zahrnout v plné míře i všední oblasti a konkrétnost života, že se neubránili převaze životu odtažitých a abstraktních momentů v obraze člověka a jeho vztahu k světu. A tak jakmile symbolisté dospívají od obzoru jednoho člověka k obzoru všech, jejich dílo se většinou uzavírá.

Zásluhou symbolismu však je, že zaktualizoval po stránce sémantické a obrazné básnickou tvorbu. Dokumentoval tak nevyčerpatelnost smyslu básně, s podstatou básnického díla pevně spojil úkol stále znovu se pokoušet o chopení a zpřítomnění nejhlubších stránek lidského údělu v jeho bytostných souvislostech, podtrhl směřování umělecké tvorby vůbec k celku života a světa.

Jaroslav Lepš

Poznámka: Redakčně kráceno, celý článek si mohou zájemci přečíst v muzejním archivu Společnosti Otokara Březiny

Vítáme jaro

Literárně-hudební pásmo věnované památce pana Ferdinanda Höfra

Již podruhé hostila naše Společnost Otokara Březiny dne 23. května tohoto roku Jana Kratochvíla, rodáka z Jaroměřic nad Rok., právníka, básníka, skauta a také velkého ctitele přírody. Doufejme, že ne naposled.

V literárně-hudebním pásmu Vítáme jaro četl ze své básnické tvorby sám autor a ředitelka Městské knihovny ve Znojmě Věra Mašková. Jejich přednes doprovázel interpretací na klávesy Zdeněk Plaček a to vše zároveň podmalovávaly úžasné záběry snímků z přírody a snových motivů. Recitace se střídala s hudebními výstupy z děl románských skladatelů, které na kytaru interpretovala virtuózka Petra Poláčková a jaroměřický Chrámový sbor, který řídil Ladislav Šabacký.

Pásmo poezie bylo výběrem ze sbírek Hledání pramenů, Čas kosení trávy a Já tě doprovodím.

Básník uvedl pásmo básní Rodnému kraji:

*Za všechnu lásku
za všechnu něhu
který mi rodný kraj věnoval
chci mu vzdát svůj dík
i kdybych sám musel jít ještě dál*

Další básně měly duchovní náboj a zabývaly se hledáním svého vlastního Já (Hlas, Volání, Klekání...)

*Zatím co tvé vlastní Já
zářící drahokam
pod nánosem tvého neklidu a tužeb
čeká ve tvém srdci
na tvůj návrat k sobě samému
abys tak s údivem zjistil
že jsi našel v sobě to
co jsi marně hledal
na dlouhých cestách času*

Námětem třetí části programu byla jarní příroda (Předjarní, Jarní, Senoseč, Jarní oblaka...)

*Jak neodbytní komáři
padají kapky deště
je předjaří
Malé kapky deště
studí nás na tváři*

V dalších verších vyjádřil autor své pocity ze svého putování po Severozápadu Ameriky

(V objetí skal, Oblouky, V jarní oregonské noci, V zimě u vodopádů...)

*V objetí skal
neboť skály žijí
jen člověku trvá dlouho
než v jejich objetí
ucítí jejich dech*

Ve Velké bitovské zátocce na své chatě Tamalay, kde básník tráví celé léto, vznikaly básně jako Cornštejn při soumraku, Svítání nad Velkou bitovskou zátokou..

*Na chvíli utichne vše kolem
jen listí habrů a bříz
pokorně kyne na pozdrav
zrodu nového dne*

Poslední část autorského čtení zahrnovaly básně milostné (Ruce, Deštivý předjarní den, Jejich sen, Ještě nezemřela láska..)

*Jestli jsem ti ublížil
ty odpustíš mi jistě
ať zůstane vše čisté
na co budem často vzpomínat*

Krásný zážitek z literárně-hudebního podvečera byl ještě více umocněn trampskou písní Už končí den, kterou složil Jan Kratochvíl a předvedl Chrámový sbor, jejíž poslední sloku si s chutí zazpívali všichni posluchači. Na závěr proběhla autogramiáda Zpěvníku trampských písní od Jana Kratochvíla (křest byl 7.dubna ve Znojmě).

Helena Peschová

Posíláme upřímné blahopřání paní **Gabriele Vránové** i touto cestou, při příležitosti jejího životního jubilea. Je významnou propagátorkou díla Otokara Březiny a moderní poezie nejen české.

Přejeme hodně krásných rolí a úspěchů, zvláště v nám blízkém projektu Království poezie. Těšíme se na další setkávání ve společnosti přátel Otokara Březiny, Jakuba Demla, Jana Zahradníčka a celého spektra našich milovaných autorů.

Jiří Höfer za výbor SOB

Pozvánka na Výroční setkání členů a přátel SOB 12.9.2009

10:00 hod. Pietní akt u hrobu O.B. s tradiční promluvou Jiřího Kuběny

10:30 hod. Možnost prohlídky Muzea, volná beseda ve studijní knihovně

13:00 hod. Výroční setkání členů a přátel v Kulturním středisku (nad prodejnou Jednota), Náměstí Komenského

- Zpráva o činnosti
- Zpráva o provozu Muzeu O. Březiny
- Zpráva o hospodaření a její schválení
- Plán činnosti
- Volby do výboru SOB. Víτάme všechny, kteří jsou ochotni přispívat k naplňování programu, který vyplývá ze stanov a to nejlépe ve výboru
- Volná diskuse, návrhy, připomínky ...

Po přestávce asi ve 14:30 hod. - krátký program z textů Ludmily Klukanové s následující besedou s autorkou

Účast přislíbil profesor Joseph N. Rostinský z Tokijské univerzity.

Těšíme se na Vaši účast.

J.Höfer a výbor SOB

Rádi bychom v našem Bulletinu zveřejňovali **informace o nových publikacích a aktivitách našich členů**. Proto vyzýváme, abyste do Bulletinu takové příspěvky posílali. Uzávěrka dalšího čísla je první týden v prosinci.

V souvislosti s vydáním Sborníku z Mezinárodního sympozia O.B. 2008, který bude vydán za podpory hlavního partnera Skupiny ČEZ, je možné si již tento Sborník objednat. Předpokládáme cenu asi 200 Kč. Stále ještě sháníme další sponzory na uvedený Sborník. Pokud máte někoho, kdo by byl schopný v současné krizi přispět, dejte nám, prosíme, na vědomí. Děkuji za výbor SOB.

Jiří Höfer

Nejbližší akce:

7.11. v 16. hod v Jaroměřicích nad Rok:

- Úvodní slovo Otokara Březiny k Otčenáši Františka Bílka s promítnutím tohoto Bílkova cyklu

- Jak paprsek slunce na dřevě života umíral - filmové zpracování života a díla F. Bílka od Josefa Císařovského

Program v Praze a Brně bude oznámen na Výročním setkání SOB 12.9. 2009 v Jaroměřicích a následně obvyklým způsobem.

SKUPINA ČEZ

HLAVNÍ PARTNER

Bulletin vychází díky finančnímu příspěví Ministerstva kultury ČR.

Děkujeme partnerům:

Skupina ČEZ, Ministerstvo kultury ČR, Ing. Jaroslav Cigánek – Eximet Trafo Praha, Dřevozpracující VD Jaroměřice n. R., Stanislav Hort Třebíč, Město Jaroměřice n. R., MUDr. Jana Langášková Jaroměřice n. R., MUDr. Xenie Preiningerová Jaroměřice n. R., MUDr. Blanka Götzová Jaroměřice n. R., MUDr. Jan Kousalík Jaroměřice n. R., Lékárna Jaroměřice n. R.

Bulletin vydává výbor Společnosti O. Březiny v Jaroměřicích n. Rok., Březinova 46, 675 51, tel.: 603760768. IČO 44065841, e-mail na předsedu Mgr. Jiřího Höfra: hofer.j@seznam.cz., e-mail na studijní knihovnu při Muzeu O. B.: studijniknihovna@otokarbrezina.cz. Adresa našich stránek: www.otokarbrezina.cz.
Toto číslo sestavil Radovan Zejda, tisk Helena Stejskalová a Blanka Nedvědícká.

Titulní strana: převzato z tisku z r. 1924

Příspěvky do č. 51 dodejte laskavě do 1.12.2009.

